

### ***De grote vergissing in het jongerenwerk: de Vertrouwensrelatie***

Vorige week –tijdens de **BV Jong-JoU** jongerenwerkdag op 23 januari 2013 in Utrecht- ontstond er weer een discussie over de vertrouwensrelatie die jongerenwerkers aangaan met jongeren. Daarbij bleek dat die relatievoering voor sommige jongerenwerkers een soort doel is en dat ze informatie van hun doelgroepen afschermen onder verwijzing naar die vertrouwensrelatie als een soort geheimhoudingsplicht: “Ik kan daar niets over zeggen omdat ik dan de vertrouwensrelatie met **mijn** jongeren schaad/schend”.

Buiten het feit dat we als jongerenwerkers geen verschoningsrecht hebben, zijn er nog andere zaken van belang om vraagtekens te zetten bij het te ver doorvoeren van het begrip “vertrouwensrelatie”

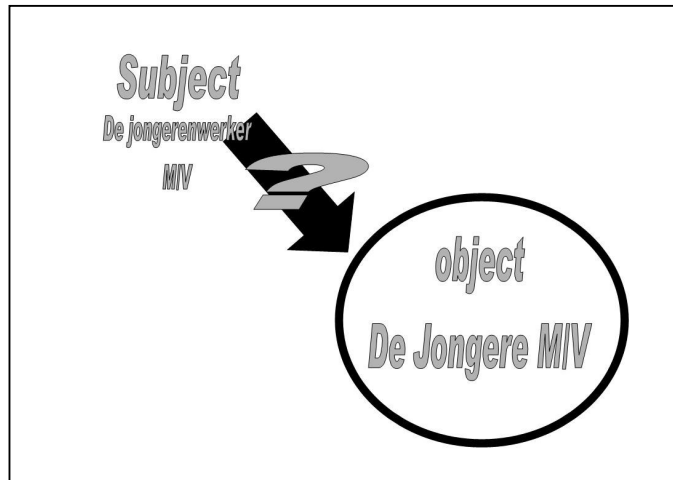
### ***De definiëring van de term vertrouwensrelatie;***

Volgens de Dikke van Dale is een vertrouwensrelatie:  
*een betrekking die berust op onderling vertrouwen.*

De vraag is dan allereerst: hoe zijn de relaties tussen jongerenwerkers en jongeren ontstaan? Laten we de opbouw van de relatie tussen jongerenwerker en jongere eens nader bekijken:

De jongerenwerker krijgt **opdracht** om contact te leggen met jongeren. Een opdracht van een organisatie die hem/haar daar een vergoeding (salaris) voor betaalt. Voordat het contact met jongeren gemaakt wordt, doet de jongerenwerker een aantal “object”studies: er worden stukken gelezen, de lokale situatie wordt verkend (locatieonderzoek), er wordt informatie verzameld van de jongeren bij netwerkpartners en sleutelpersonen. De jongerenwerker denkt daarbij na “hoe” hij/zij er voor kan zorgen dat er een goed eerste contact wordt gelegd met de beoogde “doelgroep”, dat kunnen zowel individuen zijn als groepen.

De jongerenwerker (een Subject met een eigen opvatting van de wereld en zijn werk) bekijkt de jongere als **Object** in een omgeving. Het is dus een **professionele** handeling, waarvan de basis in ieder geval nog niet berust op onderling vertrouwen, maar op een **werkopdracht**. Een werkopdracht die de jongerenwerker leuk lijkt, interessant en waarvan hij denkt dat hij hem tot een goed eind kan brengen.

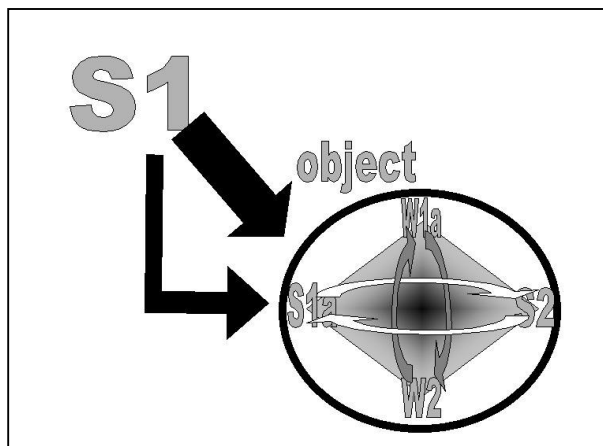


De jongerenwerker maakt contact met de jongere:

- Hij/zij maakt het eerste contact
- Probeert een connectie te vinden en
- aansluiting zoeken, als dat niet direct lukt wordt er geprobeerd
- opnieuw aansluiting te zoeken en zelfs nog een derde keer
- aansluiting te zoeken.
- In eerste instantie worden de betrekkingen worden geregeld: vinden we elkaar aardig?
- En dan wordt de inhoud geregeld: Waar praten we over?

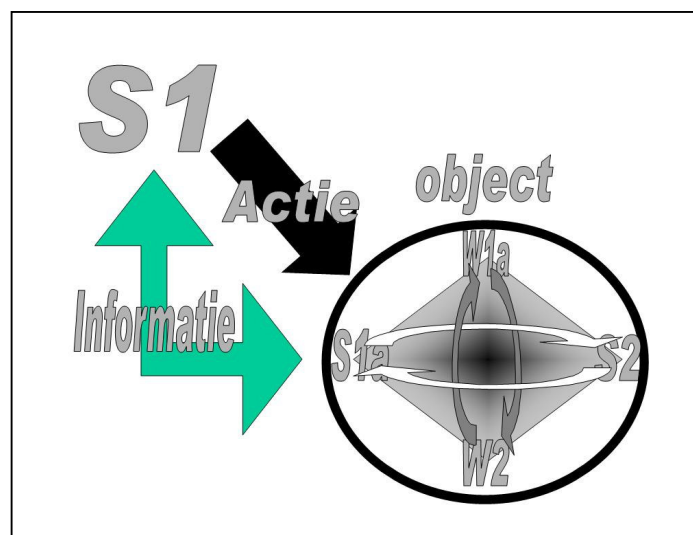
Dus hij probeert de jongere te verlokken tot een relatie. In die zin is er geen verschil met een vertegenwoordiger die een klant probeert te verlokken. Er is op dit moment nog steeds sprake van een Subject – Object–relatiedefinitie, geen kwestie van een betrekking die berust op onderling vertrouwen.

In onderstaand schema zijn S1 en S1a de jongerenwerker: de jongerenwerker bedenkt wat hij gaat doen en zet zichzelf in als instrument om contact te maken



Pas op het moment dat de andere partij terug gaat communiceren, de informatie over en weer begint te stromen en er bij beide partijen inzicht ontstaat in de ander, lijkt er sprake van een min of meer gelijkwaardige relatie ( $S \leftrightarrow S$ ) ; de relatie tussen jongerenwerker en jongere. De inhoud van die relatie wordt over het algemeen bepaald door de leefwereld van de jongere en – als het goed is tenminste- niet door die van de beroepskracht als privépersoon.

Er zit echter een addertje onder het gras. Diezelfde relatie tussen jongerenwerker en jongere is ook weer **object** van "studie" door de jongerenwerker eventueel in overleg met collega's of netwerkpartners. Daar denkt hij na over de volgende input, de volgende actie in de relatie.



De jongerenwerker is daarmee vormgever en instrument; producent en acteur. Daarnaast verantwoordt hij de processen via registraties, in overleg met collega's en netwerken en rapportages.<sup>1</sup>

De jongerenwerker heeft dus geen betrekking die berust op onderling vertrouwen. Hij houdt op zijn hoogst de jongere in de waan. De vertrouwensrelatie is een professioneel "handigheidje" weergegeven in **S1a**.

### ***Verschillende relaties***

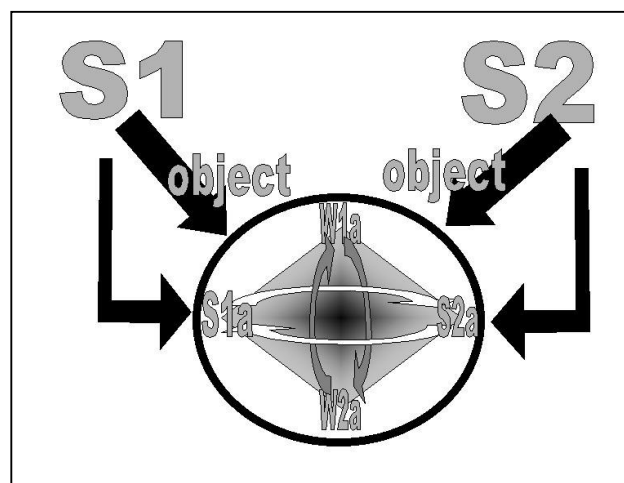
Het kan natuurlijk gebeuren dat de jongerenwerker een relatie ontwikkelt met jongeren waarbij de jongere er vertrouwen in heeft dat de jongerenwerker deskundig, eerlijk en betrouwbaar is en dat de jongerenwerker de indruk heeft dat de jongere eerlijk en open is, waarbij de niveauverschillen tussen S1 en S1a vervagen. Zo'n relatieontwikkeling zie

<sup>1</sup> Het lijkt me onwaarschijnlijk dat de jongere dat ook doet

je vaak met vrijwilligers die al gedurende langere tijd een relatie hebben met de werker, maar is dat ook te vertalen op **alle** jongeren?

Veel jongeren in onze doelgroepen hebben geen goede ervaringen met de omliggende samenleving. Ze hebben verdedigingsmechanismen, aanvalsstrategieën, zijn streetwise en hebben een soort "radar" ontwikkeld om de ander zo snel mogelijk onschadelijk te maken (bijvoorbeeld overbluffende straattaal, zwakheden blootleggen, dreiging). Dat zijn niet per se bewuste handelingen, het is vaker een overlevingsstrategie, een reactie op de vijandige omgeving.

Dat houdt in dat ze razendsnel *aanvoelen* wat het gevaar inhoudt en hoe ze er het best op kunnen reageren. Ze treden als het ware buiten zichzelf om te bedenken wat de beste remedie is tegen het naderend onheil, ze maken zichzelf instrument (S2a) van strategisch handelen.



In principe staan er op dat moment twee acteurs in een rol die een relatie proberen aan te gaan, dat wordt wel "aftasten" genoemd, maar is natuurlijk gewoon "show"

Veel jongerenwerkers kennen de eerste ongemakkelijke gesprekken met erg wantrouwende, soms zelfs vijandige jongeren. Sommige jongerenwerkers laten zich dan zelfs verleiden om steeds verder te gaan in het verkopen van zichzelf (om de goede wil te tonen) dat er zelfs beloftes worden gedaan die later niet waargemaakt kunnen worden. Op het moment dat de jongerenwerker gaat bieden, gaat het fout.

JW'er: "We zouden bijvoorbeeld activiteiten kunnen organiseren"

Jongere: "Oh, wat dan?"

JW'er (moet nu gaan bieden): "Ehh, bijvoorbeeld een voetbaltoernooi.....?"

Jongere: "Mweh, geen zin in"

Het spel is dan al gauw dat de jongeren nergens zin in hebben en de werker uitgedaagd wordt om met een goed idee te komen. "Jij bent toch de jongerenwerker die activiteiten voor ons moet verzinnen, stel eens wat voor!".

Op dat moment gebeurt er iets interessants: de jongerenwerker moet gaan bieden en de jongere kan afwachten om eventueel toe te slaan. Hoe meer hij verzint, hoe verder de jongere (groep) achteruit kan gaan en zelf minder tot actie wordt verplicht: Voetballen, mweh, hebben we geen zin in, spelletjes spelen? Mweh. Dus na verloop van tijd zegt de JW'er een beetje wanhopig:

"of een dagje ergens naar toe"

Jongeren: "?....."

Als dat dan toch niet door kan gaan (Je had toch beloofd dat we met zijn allen met de bus naar Six Flags zouden gaan en dat jij dat zou regelen! en betalen!), moet je als jongerenwerker een leven lang lullen om dat recht te breien, het "vertrouwen" te herstellen (een cruciale fout in de basis blijf je lang terugbetalen).

De jongerenwerker wordt in een rol gedrukt waarbij hij zijn klant tevreden moet houden (keep your customer satisfied) en in wezen stelt de jongere zich afwachtend op en de jongerenwerker moet bieden.

In een poging een relatie te ontwikkelen met een groep, gaan jongerenwerkers soms ver. Er zijn jongerenwerkers die sigaretten uitdelen, drank, drugs, geld lenen en ik heb er zelfs één gekend die met een groepje op inbrekerspad ging. Dan raak je een beetje *te betrokken* in je werk.

### ***Complementaire relatie***

Soms krijgen jongerenwerkers een te grote *betrokkenheid* door een hele lange relatie met jongeren. Sommige jongeren weten de jongerenwerkers zodanig te manoeuvreren dat de werker zich verantwoordelijk gaat voelen voor het gedrag van de jongere. Ze stellen zich afhankelijk op: "ik weet het niet, ik kan het niet, jij moet me helpen"

Iemand die zich erg afhankelijk opstelt, zendt wellicht onuitgesproken de volgende boodschappen uit:

- ik ben zwak ik heb hulp nodig (ik weet het niet, ik kan het niet)
- jij bent sterker dan ik (ik vertrouw alleen jou),
- jij moet me helpen en zorgen dat ik uit de problemen kom

De werker wordt voor het karretje van de jongere gespannen. De jongere maakt hem tot zijn *problemen portefeuillehouder* en is zelf steeds minder verantwoordelijk voor het eigen gedrag. Het gevaar van een ***complementaire relatie*** dreigt.

Men spreekt van een complementaire relatie, wanneer de partners een verschillende positie innemen, waarbij de een leidend (one up) en de ander volgend is (one down) is.<sup>2</sup>



*Soms kunnen jongeren niet anders. Sommige jongeren hebben zoveel obstructies in hun leven (LVG, weinig ondersteuning in het eigen sociale systeem) dat ze wellicht hun hele leven ondersteuning, coaching en begeleiding nodig zullen hebben, maar is dat een taak van het reguliere jongerenwerk?*

We weten dat sommige jongeren in onze doelgroepen handig genoeg zijn om goedwillende beroepskrachten in de luren te leggen, zodanig te manipuleren dat ze er profijt bij hebben alleen al om te overleven, dat goedwillende beroepskrachten trappen in de streetwise-trucjes, de emotionele verhalen, de verdraaiingen, de leugentjes om bestwil, de grote leugens en soms praten jongerenwerkers dat zelfs goed door te melden dat ze aan een "vertrouwensrelatie" werken. Ze hebben niet alleen niet voldoende afstand maar ze bevestigen de jongere eigenlijk ook nog eens in hun rol.

Sommige jongeren<sup>3</sup> zijn veel slimmer en handiger in manipulatieve communicatie dan beroepskrachten; ze laten jongerenwerkers zelfs denken dat ze onmisbaar zijn.

Dus niet alles geloven wat er gezegd en beweerd wordt, gewoon je gezonde verstand gebruiken en bedenken dat er voor jongerenwerkers eigenlijk maar één soort vertrouwen bestaat en dat is:

### **Gezond wantrouwen.**

<sup>2</sup> Jan Remmerswaal: begeleiden van groepen blz. 144 e.v.

<sup>3</sup> Let op: niet alle jongeren!